

เอกสารประกอบการเรียน รายวิชาดนตรี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

สาระที่ 2: ดนตรี มาตรฐาน ศ.2.1: เข้าใจและแสดงออกทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์คุณค่าดนตรี ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่อดนตรีอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ตัวชี้วัด ม.2/1: เปรียบเทียบการใช้องค์ประกอบดนตรีที่มาจากวัฒนธรรม ต่างกัน

เรื่อง: การเปรียบเทียบการใช้องค์ประกอบดนตรีที่มาจากวัฒนธรรมต่างกัน

ดนตรีเป็นภาษาสากลที่มนุษย์ใช้สื่อสารอารมณ์และความรู้สึก แต่ด้วยสภาพแวดล้อม วิถีชีวิต และความเชื่อที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ทำให้ "วัฒนธรรมทางดนตรี" ของแต่ละชนชาติมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน การทำความเข้าใจและเปรียบเทียบองค์ประกอบทางดนตรี จะช่วยให้เราฟัง ดนตรีได้อย่างลึกซึ้งและชื่นชมความงามของดนตรีต่างวัฒนธรรมได้ดียิ่งขึ้น

1. ทบทวนองค์ประกอบดนตรี (Musical Elements)

ก่อนที่จะเปรียบเทียบ เราต้องเข้าใจส่วนประกอบที่รวมกันเป็นบทเพลงเสียก่อน ซึ่งได้แก่:

- จังหวะ (Rhythm):** ความสั้น-ยาว ความช้า-เร็ว ของเสียง
- ทำนอง (Melody):** ระดับเสียงสูง-ต่ำ ที่นำมาเรียบเรียงต่อกัน
- การประสานเสียง (Harmony):** การเกิดเสียงพร้อมกันตั้งแต่ 2 เสียงขึ้นไป
- สีสันทันของเสียง (Timbre):** ลักษณะเฉพาะของเสียงเครื่องดนตรีหรือเสียงร้องที่แตกต่างกัน
- รูปแบบ/คีตลักษณ์ (Form):** โครงสร้างของบทเพลง (เช่น ท่อนนำ, ท่อนเนื้อร้อง, ท่อนจบ)

2. การเปรียบเทียบองค์ประกอบดนตรี: วัฒนธรรมไทย VS วัฒนธรรมตะวันตก (สากล)

เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนที่สุด ในระดับชั้นนี้เราจะเปรียบเทียบดนตรีที่เป็นตัวแทนของวัฒนธรรมตะวันออก (ดนตรีไทย) และดนตรีที่เป็นตัวแทนของ วัฒนธรรมตะวันตก (ดนตรีสากล)

2.1 ด้านระบบเสียงและทำนอง (Scale & Melody)

- ดนตรีไทย:** ใช้ระบบเสียงแบบ 7 เสียง ที่มีระยะห่างของแต่ละเสียง "เท่ากัน" (7-tone equal temperament) ทำนองเพลง ไทยมักจะเคลื่อนที่ไปแบบราบเรียบ มีการเอื้อนเสียง และมักจะเล่นวนซ้ำทำนองเดิมแต่เปลี่ยนวิธีการบรรเลง (การแปรทำนอง)
- ดนตรีสากล:** ใช้ระบบเสียงแบบ 12 ครั้งเสียง (12-tone equal temperament) และจัดระบบเป็นบันไดเสียงเมเจอร์และไมเนอร์ (Major & Minor Scales) ทำนองมีการกระโดดของเสียงและมีช่วงกว้างของระดับเสียงมากกว่า

2.2 ด้านจังหวะ (Rhythm)

- ดนตรีไทย:** ไม่มีระบบการแบ่งห้องเพลงที่ตายตัวแบบสากล แต่จะใช้ "หน้าทับ" (จังหวะของเครื่องหนัง เช่น ตะโพน กลองแขก) และ "จังหวะฉิ่ง" เป็นตัวควบคุมความช้า-เร็ว (อัตราจังหวะ สามชั้น สองชั้น ชั้นเดียว) โดยจะเน้นความสำคัญที่ "จังหวะตก" หรือพยางค์สุดท้ายของวรรค

- **ดนตรีสากล:** มีการแบ่ง "ห้องเพลง" (**Measure/Bar**) อย่างชัดเจน และมีการกำหนดเครื่องหมายกำหนดจังหวะ (**Time Signature**) เช่น 2/4, 3/4, 4/4 มีการเน้นจังหวะหนัก-เบา (**Accent**) ในแต่ละห้องเพลงอย่างเป็นระบบ

2.3 ด้านการประสานเสียง (Harmony)

- **ดนตรีไทย:** ใช้การประสานเสียงแบบ "แปรทำนอง" (**Heterophony**) คือ ทุกเครื่องดนตรีเล่นทำนองหลักเดียวกัน แต่ใช้เทคนิคการเล่นเฉพาะตัวของเครื่องดนตรีนั้นๆ ทำให้เกิดแนวทำนองที่ซ้อนทับกันอย่างวิจิตรบรรจง และมีการประสานเสียงด้วยคู่ 8, คู่ 4, คู่ 5 ในบางเครื่องดนตรี
- **ดนตรีสากล:** ใช้การประสานเสียงแบบ "คอร์ด" (**Homophony**) คือมีทำนองหลัก 1 แนว และมีกลุ่มเสียง (คอร์ด) เป็นตัวสนับสนุน หรือการประสานเสียงแบบ "สอดคล้องแนวทำนอง" (**Polyphony**) คือมีทำนองที่เป็นอิสระจากกันตั้งแต่ 2 แนวขึ้นไป เล่นพร้อมกัน

2.4 ด้านสีสันทันของเสียง (Timbre)

- **ดนตรีไทย:** สีสันทันของเสียงมาจากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ ไม้เนื้อแข็ง หนังสัตว์ โลหะ ทำให้ได้เสียงที่กังวาน ใส หรือทุ้มลึก แบบเป็นธรรมชาติ
- **ดนตรีสากล:** เครื่องดนตรีถูกพัฒนาด้วยระบบอุตสาหกรรมและวิทยาศาสตร์ มีการแบ่งหมวดหมู่ชัดเจน (เครื่องสาย, เครื่องเป่าลมไม้, เครื่องเป่าทองเหลือง, เครื่องกระทบ) ทำให้สร้างสีสันทันของเสียงได้กว้างและหลากหลายมาก ตั้งแต่เสียงนุ่มนวลไปจนถึงเสียงที่ทรงพลัง ระดับวงออร์เคสตรา